

Dr. ing. IVO KOVAČEVIĆ
Poljoprivredna-naučno istraživačka stanica — Osijek

Andrija Matic i njegovo djelo

Uvod

U potrazi za najpovoljnijim načinom, kako da unaprijedimo poljoprivrednu proizvodnju, polazimo prije svega od čovjeka. S toga stajališta promatramo i djelo Andrije Matica u srijemskom selu Lovasu. Prikaz ima svrhu da iznese rezultate višegodišnjih vlastitih zapažanja o radu jednog od naših naprednih gospodara, pa da dade prilog za postavljanje smjernica, koje bi mogle olakšati obnovu voćnjaka i drugu regeneraciju vinograda u Slavoniji.

Selo Lovas i njegova ekonomska struktura

Selo Lovas položeno je na černozemnim naslagama s prijelazima u ritski erodirani i slabo do srednje degradirani černozem. Korita tipičnih prapornih dolača sastoje se od mineralno-močvarnog karbonatnog tla na lesu. Vrlo plodna zemlja, s relativno povoljnijim režimom vlage nego u ostalim područjima na Fruškoj gori, pogoduje kulturi ratarskog bilja. Na strmijim i višim položajima duboka podzemna voda omogućuje dobar razvoj vinograda i voćnjaka.

Selo Lovas obuhvata 7.389 kj. ili 7,40% od ukupne površine kotara Vukovara. Prema podacima iz god. 1952. sudjeluje ono u brutto-produktu kotara sa nekih 250 milijuna dinara na godinu.

Od ukupne površine Lovasa otpada na poljoprivredno tlo 86,80%, a na neplodno tlo, bare, trstike i šume 13,20%. Od poljoprivredne povr-

Sl. 1. Andrija Matić govori učenicima poljoprivredne škole za vrijeme proljetnih radova u vinogradu

No. 1. Andrew Matić, lecturing to the scholars of an Agricultural School during the springs-works in a vineyard.

šine najveći dio, t. j. 90,6% čine oranice i vrtovi. Pašnjaci i livade participiraju sa 6,2%, a vinogradi i voćnjaci zajedno sa 3,2%.

Svega 455 lovaskih domaćinstava s poprečno 4 člana, živi najvećim dijelom, a često isključivo od ratarstva i stočarstva. Nekadašnji i

poratni kolonisti Ličani, koji su zamijenili iseljene Nijemce, povećali su prosjek članova obitelji po domaćinstvu i čine velikim dijelom radnu snagu nadničara.

Životni put Andrije Matića

Danas živi i radi Andrija Matić u Lovasu na objektu poljoprivredne škole Ilck, kojoj je svoj posjed darovao 8. siječnja god. 1949. kao doprinos za razvoj naše poljoprivredne nauke i prosvjete (sl. 1.). Ne samo time, nego svojim naprednim gospodarstvom i racionalnim metodama proizvodnje skrenuo je već odavno na sebe pažnju seljaka u bližoj i široj okolici.

1. Način sticanja znanja u struci

U obitelji sitnoposjednika, koja je brojala 8 članova, rodio se Andrija Matić u Lovasu 18. studenoga god. 1887. Sedam razreda osnovne škole završio je u Lovasu. Od učitelja Koharića naučio je kalemiti vočke i lozu. Nakon završetka ove škole do vojske radi na gospodarstvu svoga oca. Pošto je odslužio vojni rok, uvijek cijeni društvo poljoprivrednih stručnjaka.

Nakon povratka iz Svjetskog rata sadi lozni matičnjak s namjerom, da uzgoji vinograd. Uzgaja najprije podloge Rupestris du Lot, a kasnije Berlandieri-Riparia Teleki 8B i Berlandieri-Riparia Kober 5BB. Velika potražnja loznih kalemova potiče ga, da poveća njihovu proizvodnju. Tako stiže iskustva i stvara kadar radnika. Postepeno podiže nove površine vlastitog vinograda. Kasnije počinje uzgajati i voćne sadnice.

Uz proizvodnju loznog i voćnog sadnog materijala intenzivira uzgoj voćnjaka i vinograda, koji mu donose koristi neposredno i vrše reklamu za rasadnik. Kod prodaje voćnih sadnica daje kupcima savjete o načinu sadnje i njege voćke, poklanja pokoji plod, a kod loznih kalemova nudi, da kušaju vino određene odlike.

Nadalje stabilizira i nadopunjuje svoje gospodarstvo ratarstvom i stočarskom za pokriće vlastitih potreba, a kod nekih proizvoda, kao što je krumpir i tovne svinje, također u većim količinama za prodaju. Ova djelatnost služi kao nadopuna za slučaj nerodnih voćnih godina. Istodobno izgrađuje gospodarsko dvorište. God. 1928. podiže stratifikalu, proširuje podrum, vrionicu i razna spremišta. God. 1933. podiže staju, čardak za kukuruz, pecaru i silos s kapacitetom 2 vagona krme. Vješto se prilagođuje konjunkturi i zahtjevima tržišta.

Bitna razlika između Andrije Matića i njegovih suseljana sastoji se u njegovoj neprestanoj težnji za novim. On je poduzetan, napredan, rado putuje i od svega, što zapaža, primjenjuje najbolje na svom gospo-

darstvu. Tako god. 1929. čitajući u novinama, da je Trgovačka komora u Beogradu nabavila plemke nekih američkih sorata, odmah se za njih interesira i dobiva ih. U vlastitom rasadniku uzgaja sadnice i podiže novi voćnjak na svom imanju.

Na sebe skreće pažnju poznatih poljoprivrednih stručnjaka. Tako se upoznaje sa Stjepanom Koydlom, s prof. dr. Željkom Kovačevićem i s drugim poljoprivrednim stručnjacima, te rado sluša njihove savjete. Da postigne visoki kvalitet, osobito pomnjivo njeguje nasade. On zna računati i dobro računa. Sve, što se rentira, rado prihvaća i ostvaruje.

Iako nije pohađao nikakve poljoprivredne škole, Andrija Matić je radio, čitao i savjetovao se sa stručnjacima, pa je tako stekao potrebno znanje o voćnom i loznom rasadničarstvu i god. 1928. položio ispit pred stručnom komisijom Drinske banovine u Sarajevu. Ova je, prema tadašnjoj administrativnoj podjeli, bila nadležna za izdavanje dozvola za proizvodnju voćnog i loznog sadnog materijala u Lovasu. On danas, sa 68 godina, još svejednako radi i ne će da bude nikome na teret. Bori se za povećanje prinosa na objektu, gdje je namješten, i u okolici, gdje živi. Kako je njegovo nastojanje živo, vidi se među ostalim po tome, što je u listopadu god. 1954. pohodio čuvene vinograde L. Mosera u Rohrendorfu kod Kremisa u Austriji. Dok je tamo boravio oko mjesec dana, upoznao je bitne elemente novih načina proizvodnje. Naročito ga je impresionirala činjenica, da ondje površinu od 42 ha vinograda i 2 ha matičnjaka obrađuje samo 9 stalnih radnika, te da je zelena gnojidba uz dodatak dovoljnih količina mineralnih hraniva potpuno nadomjestila stajski gnoj. Iako je životni put Andrije Matića još nedovršena knjiga, ipak je već i sada dragocjena, ne samo po činjenicama, nego i po smjernicama, koje iz njih rezultiraju.

2. Voćnjak i vinograd

Andrija Matić je proizveo stotine hiljada loznog i voćnog sadnog materijala, koji je plasirao u Srijemu i Slavoniji. Međutim od naročitog interesa su njegova iskustva, sakupljena dugogodišnjim radom u voćnjaku i vinogradu.

God. 1931. podigao je vinograd-voćnjak. Sadnice jabuka sorata Delišeš. Vajnsep, Džonatan, Kanada i Srčika sadi u razmaku 9,6 m × 9,6 m. Da bolje iskoristi vrijeme i prostor, kao međukulturu u jabučnjaku sadi vinograd, u namjeri da ga iskrči nakon 10 godina, kada stabla dođu u glavni rod. Uz redovnu i obilnu gnojidbu postiže velike prinose grožđa i jabuka.

Od sorata jabuka najveću rodnost ima Vajnsep, a najslabiju Kanada, koja relativno rano dozrijeva, ali brzo postaje u skladištu brašnava. Vajnsep daje sitne plodove. Radi toga postiže manju cijenu od Delišeša, koji ima rekordnu prođu. Na tržištima u Vukovaru, Osijeku,

Zagrebu i Bеоgradu izvanredno dobro plasira jabuku, koja daje od sveg voća i grožđa najveći čisti prihod.

U nasadu intenzivnog uzgoja krušaka najbolje se pokazuje Zimska dekanka, cijepljena na dunji (sl. 3). U ekološkim uvjetima Lovasa redovno rodi i daje dobre prinose ukusnih i krupnih plodova. Po trgovačkoj vrijednosti za njom dolazi Kleržo, ali samo međucijepljena Pasakrasanom, jer direktno na dunji suviše brzo ugiba. Pasakrasana daje dobar izgled, dugo se drži, ali joj plodovi sadrže suviše kiseline

Sl. 2. Povišeni uzgoj vinove loze sorte »Buvijeova ranina« na drvenoj armaturi
No. 2. An elevated cultivation of the vine variety »Early Bouvier« on wooden fittings

i tanina. Sve tri sorte su dragocjeno zimsko voće i drže se u svježem stanju sve do proljeća. Osjetljive su na pušljivost, i treba ih 3 do 4 puta prskati preko ljeta.

Breskva se uzgaja u vinogradu i među drugim voćkama. Od sorata Majski cvijet, Elberta i Amsden svaka ima svoje prednosti. Tako Majski cvijet dopijeva rano, dobro se plasira, iako nema naročiti okus. Elberta uspijeva dobro, dugo živi, daje plodove lijepog izgleda, osobito je pri-

*Sl. 3. Bogati prinost sorte »Kleržo« cijepljene u trećoj etaži na »Zimsku Dekanku«
No. 3. An abundant yield of the variety »Clairgeau« inoculated in the third part
on »Winter Dean«*

kladna za kompot. Amsden ima uz dobru njegu velike i lijepe plodove odličnog kvaliteta. U punom razvoju pojedino stablo doseže prinost do 140 kg plodova, za koje se postiže dobra cijena.

Od ostalog voća interesantna su zapažanja među kajsijama o Mađarskoj najboljoj, koja ima odličnu aromu, ali sitan plod. Ambrozija je krupna, ali vodena i neuporabljiva za transport. Kod dunja je Vranjska mnogo bolja od domaće okrugle. Kultura dunja je veoma rentabilna i daje redovno dobre berbe. Domaći orasi tvore vrlo složenu i plastičnu populaciju raznih svojstava. Sakupljena su stanovita iskustva o trešnji, bademu, lješnjaku i pitomom kestenu.

Voćna stabla uzgajana su većinom kao srednje stablašice, nešto visoke stablašice i palmete.

Vinovu lozu u vinogradu-voćnjaku i u čistim nasadima zastupaju ove sorte: Kadarka, Graševina, Plemenka, Traminac, Buvijeova ranina i Muškat Hamburg. Relativno najstabilnije prinose daje Kadarka, jer u sušnim godinama daje vrlo kvalitetno vino, a u vlažnim joj grožđe ne trune. Graševina daje kvalitetno vino, ali manje rodi. Plemenka postiže obilne prinose, daje lagano vino i vrlo dobro stolno grožđe. Isto tako ima Muškat Hamburg vrlo ukusno i aromatično grožđe, pa dobro vino. Buvijeova ranina prodaje se kao rano stolno grožđe, a daje odlično i jako vino. (sl. 2.) Prikladna je za miješanje sa slabijim vinskim sortama.

Da zaštiti vinograd i voćnjak od suhe košave u doba cvatnje i od sjeverozapadnjaka, koji ljeti često ruši plodove, naročito kasnih odlika jabuka i krušaka, podignut je vjetrolomni nasad jablanova. Čitav nasad ograđen je pletenom žicom, da se rasadnik i voćnjak očuva od zečeva. Kako u Lovasu vlada podunavska kontinentalna klima, koja daje manje oborina nego što je za jabuku normalno potrebno, ali one ovdje dobivaju vrlo lijepu boju, aromu i slast, Matić dolazi do zaključka, da bi mu se isplatilo izgraditi rezervoare, iz kojih bi natapao nasade preko ljeta. Da nije bilo rata, ova namjera bila bi ostvarena.

Izuzevši voćnjak-vinograd, u ostalim nasadima gaje se kao podusjevi lepirnjače, okopavine i žitarice. Voćna stabla okapaju se 3 do 4 puta na godinu, prskaju se do 3 puta zimi i do 8 puta ljeti, već prema pojavi štetnika. Kora sa debla se redovno struže do 2 puta na godinu. Stabla se obrezuju, čiste i zalijevaju. Gnojidba se vrši redovno, izmjenično stajskim gnojem u količini od 200 q i iduće godine 300-400 kg kalijeva ili fosfornog hraniva po 1 kj. Uz takvu agrotehniku postiže se po kj. 250 q plodova, i to: 100 q grožđa, 50 q bresaka i 100 q jabuka. God. 1940. bio je prosjek po stablu 200-250 kg jabuka, dok istodobno po statističkim podacima za kotar Vukovar ovaj prinos iznosi 15,8 kg. U čistim nasadima krušaka intenzivnog uzgoja dobiva se 220 q po 1 kj. (sl. 4.)

Na tržište plasira samo prvoklasnu robu. Od ukupnog prinosa otpada 60% na plodove prve i 40% na plodove druge klase. Kod prodaje prvoklasnih plodova naročito pazi na pakovanje i transport. Slabiji kvalitet prodaje u Lovasu i okolici ili ga prerađuje u rakiju. Na taj način postiže odličnu cijenu. Dok je najkvalitetnija slovenska jabuka prodavana po 5 dinara za 1 kg, dotle Matić svoje uspješno plasira po 20 dinara.

Stečena iskustva o kulturi voća i vinove loze pokazuju ogromnu rentabilnost. U predratnim prilikama, nakon pokrivanja svih režijskih troškova, čisti prihod od voćaka iznosi oko 100.000 dinara, a od vinograda 20.000 dinara na godinu. Kod intenzivnog uzgoja voćaka potreban mu je 2 do 3 puta veći izdatak za proizvodne troškove nego li kod vinograda. Uza sve to čisti je prihod od takovih voćnjaka nekoliko puta veći nego od vinograda. Ove spoznaje imaju izvanredno značenje.

*Sl. 4. Andrija Matić u rascvalom nasadu intenzivnog uzgoja krušaka
No. 4. Andrew Matić in a blooming orchard of intensively grown*

za obnovu voćnjaka i drugu regeneraciju vinograda u ovome kraju. Matić prednjači u tom pogledu državnim dobrima, vlastelinstvima, većim i sitnim seljačkim gospodarstvima. Apstrahirajući rasadničarsku

proizvodnju, ovdje je dokazana u prilikama Lovasa, stabilnost intenzivnog voćarsko-vinogradarskog gospodarstva uz nadopunu tek nekih specijaliziranih vrsta ratarske i stočarske proizvodnje.

3. Odnos prema radu i privredi

Iluzorno bi bilo u Andriji Matiću tražiti lik našeg Mičurina ili Berbanka, jer on to nije. On je za nas nešto drugo i to baš ono, što naša praksa najviše treba, a to je privrednik, majstor voćar i vinogradar, koji prije svega nastoji da maksimalno intenzivira proizvodnju po jedinici površine. To je, uz prenapućenost naše zemlje, najodlučniji elemenat napretka.

Iako je Matić mogao stečenim kapitalom da poveća svoj posjed iznad 37 kj., koliko je ukupno iznosio, njemu je ipak samo cilj, da na toj površini postigne što veći i brži obrt sredstava. Pritom ide postepeno i organski iz manjih u veće poslove, iz jednostavnijih u kompleksnije procese rada. Kod njega su opći troškovi proizvodnje minimalni, jer je on ujedno radnik, trgovac, administrativno lice i poslovođa. Uza sve to ostao je u prvom redu majstor svoga zanata i ne dopušta, da se ikoji posao njegove uže struke obavi bez njegovog osobnog fizičkog sudjelovanja.

Uz takve pretpostavke postiže jednaki, a katkada i veći čisti prihod od Nijemca Heringa, koji također gospodari u Lovasu na posjedu od nekih 500 kj, a bavi se uglavnom samo ratarstvom i stočarstvom.

Matić uposluje na svom posjedu redovno 15 do 16 stalnih radnika, a u doba sezone ponekad dnevno preko 100 nadničara. On plaća svoje radnike bolje nego drugi u okolici. S vremenom izabire među radnicima najbolje, i te zadržava kao stalne. Među stalnima povjerava nekima uvijek određene stručne zadatke. Time vrši selekciju prema sposobnostima, moralnim kvalitetama i zauzimanju radnika. Ovdje se pojavljuje rad kao najvažnije odgojno i pedagoško sredstvo. Njegovi predradnici i radnici nisu završili nikakve poljoprivredne škole. Oni vole posao, izvršavaju ga savjesno i uporno.

Važna osobina karaktera Andrije Matića je njegova skromnost, ali ipak razvijen smisao za život kulturnog čovjeka. O tome dovoljno govori njegov stan, odnos sredstava uložениh u stambene, gospodarske zgrade i nasade. Međusobno poštivanje između njega i njegovih radnika je rezultat odnosa, što ga je Matić proveo.

Djelo i lik Andrije Matića kao putokaz u obnovi voćnjaka i drugoj regeneraciji vinograda u Slavoniji

Sakupljena iskustva u razdoblju više decenija razvojnog puta i rada o postupcima u proizvodnji voća i grožđa daju mogućnost, da se iz njih izvedu širi principijelni zaključci. Pritom osobitu pažnju skre-

ćemo na razmatranje o metodama stručnog obrazovanja radom, pa na djelovanje toga na robnu proizvodnju našeg sela.

1. Similis simili gaudet*

U oblikovanju stručnih i moralnih kvaliteta Andrije Matića ističe se izvanredno pregnantno uloga rada kao faktora za obrazovanje kvaliteta stručnih vrednota. Ovo je važno, jer upravo takav je radnik prijeko potreban u obnovi voćnjaka i drugoj regeneraciji vinograda.

Isto tako, kako je zanatstvo nužni preteča kooperacije i industrijalizacije u gradovima, tako ono treba da pomogne u razvoju specijalizacije i robne proizvodnje u poljoprivredi ne samo u pojedinim većim gospodarstvima, nego također u društveno i tehnički vrlo kompleksnoj proizvodnji našeg sela. Pokraj dosad poznatih zvanja majstora, ovdje dolaze voćari, vinogradari, podrumari i t. d. Širina njihova djelovanja ovisi o intenzitetu razvoja proizvodnje. Ovdje se zaustavljamo samo na onim specijalnostima, koje nalaze svoj sadržaj u voćarstvu i vinogradarstvu.

Andrija Matić kao majstor bolje će skrenuti pažnju svome naučniku na neposrednije praktične postupke, kontrolirati će njihova izvršenja u nizu godina, bolje negoli da ih ovaj dobije u školskom teoretskom obrazovanju. U prvom slučaju naučnik pohada »Školu učenika u privredi« kao i kod drugih zanata. Sve ostalo vrijeme radi s majstorom u svom, susjednom selu ili na društvenim poljoprivrednim gospodarstvima. Kada naučnik položi pomoćnički ispit, može raditi kod drugih majstora, gdje nađe posao, sve dotle, dok se ne osamostali. Tada može dalje raditi uslužno odnosno, da usto ima svoje gospodarstvo. On tada izgrađuje takav objekt, kao što ga je stvorio Matić i pojavljuje se kao neposredni proizvođač robe. Njegove kvalifikacije nisu ga udaljile, nego još više približile i ozakonile rad na zemlji.

Ako mladi majstor, koji ima točno određeni društveni položaj i stručni okvir djelovanja kao i u drugim zvanjima, uvidi i svojim radom objektivno dokaže, da njegove sposobnosti prelaze dosadašnjim obrazovanjem ograničenu sferu rada, može on okušati svoje snage u borbi za sve viši stepen kvalifikacije. To može postići učeći u zavodima za radničko obrazovanje. Produktivne kapacitete gimnazije, kao opće-obrazovne škole, koju mora da svlada majstor, ako želi akademsko zvanje, ne treba slabiti ni suzbijati, jer ona pronalazi način i realizira maksimalan napor u oblikovanju moralne i stručne komponente ličnosti na fakultetu obrazovanog stručnjaka.

Upravo danas, kad socijalizam u stvaralačkoj groznici oblikuje nove tehničke i kulturne vrednosti svojstvene sebi, jer ga ne mogu zadovoljiti dekadentni relikti neposredno prije njega preživljenog razdoblja, koji se časovito nameću kao suvremeni, imperativno mora dati novu metodu obrazovanja i životni sadržaj svojih nosilaca, isto tako, kao što su epohe u prošlosti ispunjavali u njima nastali kadrovi. Složenost uvjeta, koji treba da dalje stimuliraju porast proizvodnih snaga u društvu, traži od novih intelektualaca, da odlično poznaju matematiku, filozofiju, osnove prirodnih nauka nužnih za njihovo razumijevanje i perfektnu upotrebu stranih

* — sličan se sličnom veseli

svjetskih jezika, bez obzira na užu disciplinu, koja će im kasnije dati životni smisao. To ne treba shvatiti kao zapreku, nego kao putokaz neposrednijem prilaženju životu u svim njegovim praktičnim oblicima i stanjima.

Da takav akademičar bude istodobno snalažljiv, prodoran i trajno koristan, treba mu pružiti mogućnost zarade za vrijeme cijelog obrazovanja do diplomiranja, bez obzira na imovno stanje njegovih roditelja. Svakidašnjim radom po jedan, dva ili nekoliko sati, odnosno samo preko školskih praznika, on doživljuje stvarnost na svoj način, uči se da cijeni vrednote, štedi vrijeme i novac, a sa zaradom može da si olakša izdržavanje, kupnju pomagala za školu, da putuje i nabavlja ono, što mu je potrebno. Tako u punom smislu riječi spoznaje, da rad u različitim oblicima nije nužno zlo, privilegij, ni dužnost, nego jednostavno neodvojiv sastavni dio života svakog čovjeka.

Pedagoška komponenta rada jača volju i neposrednost kod majstora i akademičara. Ona ih zbližuje. Tako imaju različite kvalitete rada kao roba određenu strukturu i visinu cijene, a samo individualne sposobnosti mogu da olakšaju postizavanje protuvrijednosti za njihovo prisvajanje. To je sastavni elemenat jednakosti u socijalizmu i ujedno najvažnija garancija ne samo za kvalitet robe, nego i ljudi, kao njezinog stvaraoca.

Ovdje je nemoguće predvidjeti, kakovu ulogu imaju takovi majstori u razvoju voćarstva i vinogradarstva u različitim krajevima naše zemlje. Matićev primjer to samo nagovješćuje, jer je pojedinačan, dok bi više takovih majstora bilo međusobnim potpomaganjem ili konkurencijom postali izvanredna organska snaga progresa našeg sela.

2. Robnost proizvodnje

Polazna točka Matićeva uspjeha u voćarstvu i vinogradarstvu sastoji se u tome, što je on u biti prešao iz naturalne u robnu proizvodnju, i po tome daleko premašio seljački prosjek prinosa po jedinici površine. To mu je omogućilo primjenu suvremene agrotehnike i njezinu rentabilnost. Na ovom putu on se prirodno razvija postepenim povećavanjem u investiranju sredstava i u smjeru uže specijalizacije.

Osnovni stimulans progresa u proizvodnji je čist prihod. Zato je Matić toliko primljiv za primjenu naprednijih načina gospodarenja. Tako on prelazi iz sitno-seljačke na obrtničku metodu proizvodnje.

Detaljnou analizom toga problema bilo bi interesantno doći do zaključka, kakav zemljišni maksimum na gospodarstvima majstora specijalnih poljoprivrednih grana najviše stimulira intenzivnu robnu proizvodnju s jedne i uslužno djelovanje s druge strane za različita područja naše zemlje i smjerove iskorišćavanja tla. Interesantno je napomenuti, da je prema N. Rapajiću (1954.) u nekim državama u svijetu relativno najbrojnije gospodarstvo veliko oko 20 ha. Matić je također dosegao i ustalio svoj posjed u tom opsegu. Treba da se razmisli dalje o oblicima društvenih zanatskih radionica, kakove postoje i u drugim granama obrta. Ove bi mogle eventualno uzimati u zakup zemljište općenarodne imovine. Tako mogu majstori različitih grana poljoprivredne proizvodnje, koji posjeduju svoja gospodarstva sa vlastitim osnovnim i obrtnim sredstvima, zajedno s onima, koji rade u društvenim zanatskim radionicama, poduzeti maksimalne napore da razviju specijalizaciju i robnu proizvodnju našeg sela.

Takvim se izlaganjima ovdje služimo samo kao polaznom spoznajom kod formiranja intenzivnog voćarsko-vinogradarskog gospo-

darstva, koje osigurava maksimalno povećanje robne proizvodnje po jedinici površine u našim prilikama. Ovdje je dokazana stabilnost takovog načina gospodarenja. Vidljivo je bilo, da je po jedinici površine proizvedeno 250 q prvoklasne robe, koja daje izvanredan čist dobitak. Međutim, ako se uzme u obzir, da se u voćarskim gospodarstvima intenzivnog tipa u USA može postići do 700 q plodova po ha, jasno je, da u izloženom primjeru proizvodnost iznosi tek oko 50% od ovog postignutog maksimuma. Slobodno djelovanje zakonitosti robne proizvodnje pridonosi, da se i kod nas postignu takvi rezultati.

Tako se pojavljuje robnost proizvodnje kao osnovni elemenat kvaliteta, količine i društvenosti rada. Pored ostalih izloženih predispozicija ovo je važan faktor Matičeva uspjeha. On je očita antiteza naturalnog rezoniranja i rezignacije našeg sela.

3. Diskusija o postignutim spoznajama

Izložene spoznaje daju prilog za traženje izlaza u unapređenju poljoprivredne proizvodnje nakon dosadašnjih pretpostavaka, da će bitnu kariku progresa uvjetovati državna dobra, naučno istraživački rad, kadrovi poljoprivrednih škola, kooperacija, mehanizacija ili Kotarske poljoprivredne stanice. Iako je ovaj rezultat kvalitetno nov, on u biti daje samo drugu sadržinu svim dosadašnjim mjerama.

Dok su poljoprivredna dobra, bilo preuzeta ili nanovo oformljena nakon Oslobođenja manje ili više opterećena feudalno-kapitalističkim odnosima i proizvodnim snagama, dotle naučno istraživački rad nema finansijera ni neposredno zainteresirane organizacije proizvođača za svoje rezultate. Nasuprot B. Horvatu (1953.), V. Zidariću (1954.) i drugima, koji smatraju, da kadrovi nižih i srednjih poljoprivrednih škola trebaju preporoditi naše selo, naša izlaganja pridonose ispravnosti naziranja M. Kandića (1953.), T. Župančića (1952.) i L. Brkića (1953.). Ove suprotnosti su više metodološke nego suštinske naravi. Kod mehanizacije i kooperacije je utvrđeno, na temelju iskustava stečenih u poratnom razdoblju, da treba prije svega početi od radnog čovjeka i njegovih kvaliteta u raznim smjerovima.

Ovo se naročito ističe danas, kada su učenici nižih poljoprivrednih škola usmjereni na srednje, a sa ovih na fakultete ili neposredno na razne administrativne dužnosti, umjesto da nađu svoj položaj i ulogu u praksi, tako da široka poljoprivredna proizvodnja ostaje sve više bez stručnih radnika, čijem obrazovanju su namijenjene ove škole.

Osnovnu krivnju za takvo stanje može ukloniti metoda obrazovanja radom, isto kao i u drugim zvanjima, čime se ne zatvara krug napredovanja za talente, ali se ozbiljno pooštava selekcija. Ova ima cilj, da razvije kvalitetne stručne radnike u poljoprivredi.

U zajednici sa zanatskim komorama treba izraditi pravila za naukovanje i polaganje majstorskih ispita za različite struke u poljoprivredi. Kotarske poljoprivredne stanice treba da na svom području utvrde, koji od današnjih naprednih specijaliziranih proizvođača na privatnim, zadružnim i državnim imanjima mogu da budu proglašeni priučenim majstorima i da im se prizna pravo držanja učenika u pri-

vredi određene uže struke. Pooštravanje kriterija takvog izbora uvjetuje bolji kvalitet novih majstora. One istodobno pronalaze načine, kako da na taj način proglašeni majstori u što kraće vrijeme postanu što bolje obrazovani u užoj struci, zatim da nadziru postupak i napredovanje učenika. Na taj način posvećuju osobitu pažnju pojedinim gospodarstvima, da postignu maksimalnu produktivnost u odnosnom kraju. Ovakvi uspjesi postaju živa i najbolja pedagoška sredstva ne samo u odgoju novih majstora, nego i sela kao cjeline. Prema tome ovdje se ne radi o ukidanju poljoprivrednog školstva, nego o izmjeni načina i svrhe obrazovanja.

Takovi majstori stižu pravo, da za sve usluge, koje vrše servisno, zaračunavaju po satnici ili globalno honorar kao i u zanatstvu. Majstori užih poljoprivrednih struka mogu da formiraju svoje organizacije i u njima da se bore za napredak svoje specijalnosti i ekonomski prosperitet. Ovakve organizacije mogu u početku da obuhvate cijeli kotar, kasnije općinu ili pojedino selo. One planiraju i direktno sudjeluju u svim akcijama općeg značaja.

Svoje najviše republičko predstavničko tijelo one imaju u Zadružnom voćarsko-vinogradarskom savezu ili sličnoj privrednoj organizaciji, koja treba da pronađe mogućnosti, da Sabor NR Hrvatske, Republičko i Savezno Vijeće Proizvođača odnosno Savezna Narodna Skupština ozakoniti sve one mjere, koje stimuliraju obnovu voćnjaka i drugu regeneraciju vinograda. Njegova je dužnost, da radi na tome, da se regulira prodaja umjetnih vina. Dok njihova proizvodnja postoji, treba da se najveći dio dobiti ovakovih poduzeća redovno ulaže u investicionu masu za obnovu voćnjaka i drugu regeneraciju vinograda. To se isto odnosi na proizvodnju i preradu svih vrsta spirutuoza. Tako se stvara materijalna baza za razvoj i djelatnost majstora za proizvodnju određenih kultura voća i grožđa, čiji uspjeh garantiraju oni sami i racionalno primijenjeni ekološki uvjeti naše zemlje. U rukama dobrih majstora dovoljna količina kapitala, stečenog bilo organskim povećavanjem obrta u vlastitoj proizvodnji i posudbom iz banke, pod konstantnim nadzorom i stimuliranjem istraživačke djelatnosti u socijalističkom društvu dat će izvanredan doprinos razvoju voćarstva i vinogradarstva.

Na taj način selo nužno postepeno prelazi iz naturalne u robnu proizvodnju i iz zaostalog u napredno. U težnji za sve većim napretkom majstori traže savjete stručnjaka Kotarskih poljoprivrednih stanica. Ovi, kao obvezni članovi komisija za pomoćničke i majstorske ispite, pooštruju sve više kriterij ocjenjivanja i renomiranja pojedinih majstora.

Stručnjaci Kotarskih poljoprivrednih stanica traže u svim kompleksnijim problemima konsultiranje i rješenje od specijalnih naučnih ustanova. Ove dobivaju tako pokraj državnih dobara proširena i raznolična pokusna polja u cijeloj zemlji. Majstori Matićeva lika postaju ne samo nosioci progressa našeg sela, nego i važni suradnici u sticanju

novih naučnih tekovina. Takovo selo majstora nužno će primijeniti maksimalnu mehanizaciju i naći oblik kooperacije, koji će imati vitalnost i potpuni uspjeh isto tako, kao što je to bilo u drugim granama industrije. Tako Kotarske poljoprivredne stanice ujedinjuju savjetodavnu, odgojnu i istraživačku djelatnost na svom području isto tako, kao što to Rajonski zavodi, kao kolektiv instruktora rada njihovih referenata te istodobno neposrednih suradnika naučnog foruma fakulteta treba da povezuje ove elemente za pokrajinu odnosno republiku

Ovakav put je težak i dug, ali nužno vodi sigurnom i organskom uspjehu. On će poprimiti sve kvalitetniji sadržaj, čim više naše selo prelazi u intenzivniju proizvodnju, jer postizanje kvalifikacija za obavljanje poslova također u poljoprivredi treba postati garancija uspjeha kao i u drugim zvanjima. Nas ovdje interesira samo onaj dio, koji se odnosi na voćarstvo i vinogradarstvo. Tako se omogućuje obrazovanje manje ili više uskih specijalnih radnika slično zanatstvu, kao što su: cjepljari, rezači vinograda, i t. d. Oni imaju sav potreban alat i sredstva, da suvremeno obavljaju svoju struku. Tada oni postaju suradnici inženjera agronomije u pronalaženju i eksploataciji neiskorištenih kapaciteta u povećanju proizvodnje, jer je dobro usmjerena i efikasna podjela rada pokraj veličine uloženog kapitala najvažniji faktor u rentabilnosti i uspjehu gospodarstva.

To je kvalitetno naš put u razvoju sela današnje ekonomske strukture sa svim njegovim osobinama. Predloženo zvanje majstora unutar poljoprivredne proizvodnje razlikuje se od sličnih zanimanja vrtlara, voćara i t. d., koja su se formirala naukovanjem također djelomično kod nas sve, dok ih nisu potisnuli učenici poljoprivrednih škola stare Jugoslavije. Takovi đaci postali su činovnici, a ne slobodna zvanja neposrednih izvršilaca konkretnog fizičkog rada, kao prije spomenuti. Ovakva slična zanimanja poznata su u raznim zemljama inostranstva. Majstori se razlikuju od farmera po stečenim kvalifikacijama i po odnosu prema zemlji. Oni dobivaju potpuni smisao, našu specifičnost i sadržaj u socijalističkom društvu u uskoj suradnji sa stručnjacima Kotarskih poljoprivrednih stanica i naučnih ustanova. Oni treba da oblikuju nove proizvodne snage ne samo u povećanju robnih kapaciteta naših sela, nego i u razbijanju ostataka prošlosti. Specijalizacija i porast robne proizvodnje u nužnom kooperativnom stimuliranju vrijednosti rada slobodnih majstora ujedno su glavni elementi napretka. Tako društvo prima na sebe normalniji, a usto i jeftiniji odgoj novih kadrova, kontrolu nad njihovim kvalitetama, te ujedno postaje najmoćniji faktor porasta robne proizvodnje i njezinog konstantnog napredovanja.

Da su ovakvi zaključci ispravni, dokazuje izloženi primjer Andrije Matića. U njemu imaju točno određenu ulogu razni poljoprivredni stručnjaci. Kvalitet Matićevih radnika pokazuje, da bi oni uklopljeni u određenu metodu obrazovanja mogli postati dobri pomoćnici ili ka-

snije samostalni majstori. Poljoprivredna struka kao sastavni dio tehničkih disciplina dobiva tako visoko kvalificirane nosioce konkretnog fizičkog i projektskog odnosno proizvodno-organizacionog rada (kao zidari, stolari, ličilci i t. d. prema inženjerima graditeljima, zatim mehaničari, strojobravari, električari i t. d. prema inženjerima strojarima i sl.).

Snaga Matičeve ličnosti uvjetovala je, da je on postigao takove uspjehe, a ima mnogo seljaka u Slavoniji, koji se kraće ili duže vrijeme nalaze na sličnom putu. Tako Mato Jovanović iz Bečice (kotar Sl. Brod) sve više specijalizira svoje gospodarstvo u voćarsko-vinogradarskoj proizvodnji i postiže zanimljive rezultate. Osim ovih ima u Slavoniji i u drugim predjelima naše države mnogo takovih manje ili više izrazitih primjera.

Gotovo svako selo općenito, a naročito u brdskim predjelima, ima po nekoga, koji uviđaju osobitu važnost voćarstva i vinogradarstva. U sitno-seljačkim razmjerima naturalnog gospodarstva oni spoznaju, da su proizvodi ovih grana trajno gotov novac u kući, a to znači roba. Treba im samo pomoći, da upoznaju elemente ekonomike i agrotehnike, kao bitnih faktora u proširenju takve djelatnosti. Njihova nastojanja treba da dobiju opće značenje u traženju najpovoljnijih metoda za unapređenje poljoprivrede. Tada će se iz tih poljoprivrednih obrtnih radionica razviti tvornice i industrija prehrambenih artikala. Time selo postepeno postaje grad, a poljoprivreda grana industrije. Ova razmatranja o djelu i liku jednog od naših naprednih poljoprivrednika nisu kadra da konačno utvrde iznesene smjernice, nego samo teže da pridonesu njihovu uočavanju.

LITERATURA

1. Brkić Lj.: Da stvorimo kadrove poljoprivrednih majstora. Poljopr. Pregled God. II, br 6 Sarajevo 1953.
2. Horvat B.: Temelji napretka poljoprivrede. Agr. Glasnik, God. III, br. 4 Zagreb 1953.
3. Kandić M.: Majstori u poljoprivredi — Poljopr. Pregled, God II, br. 3 Sarajevo 1953.
4. Kovačević I.: Prilozi poznavanju utjecaja klimatskih elemenata na razvoj voćke. Rukopis.
5. Rapajć N.: Problem optimalne (racionalne) veličine poljoprivrednog gospodarstva. Agr. Glasnik, God. IV, br. 2 Zagreb 1954.
6. Stokdyk E. A.: Financing Farmers Cooperatives F. C. A. E. — 2 Washington, 1939.
7. Šefer B.: Selo i potrošnja industrijske robe pre rata i danas. Socijal. Poljopr. God. IV, br. 1 Beograd 1953.
8. Zidarć V.: Za obavezno školovanje poljoprivrednika u praktičnim poljoprivrednim školama. Agr. Glasnik, God. IV, Zagreb 1954.

ANDREW MATIĆ AND HIS WORK

I. Kovačević

Station for agricultural scientific investigations
Department for fruit-growing and viticulture
Osijek — Yugoslavia

SUMMARY

Many years-long observations concerning the life and work-successer in fruit and vine-growing, realized by one of our progressive agriculturists, are proving that detailed analyses of such attempts, originated in the broad common practice, are giving very interesting and direct references for an improving of these production-branches and stimulating the research-activity.

Andrew Matić, during many years of his long life, has shown a very impressive profitableness and stability in intensive fruit and vine-growing in his own husbandry.

The successive organical development of a specialized intensive fruit and vine-husbandry and the methods of acquisition of necessary skill in direct practice and in permanent contact with scientific workers, engaged in these activities, are indicating the basical elements of success in work in research.

Directions suited to a better and more complete development of fruit and grape-growing in different districts of our country are proposed.